

Rikosuhrimaksun määrääminen

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain (193/2000) 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa on havaittu, että Etelä-Savon kärjäoikeus on 10.11.2020 asiassa R 18/1574 antamassaan tuomiossa nro 20/143199 määrännyt toisen vastaajista suorittamaan rikosuhrimaksun, vaikka kärjäoikeus on päätenyt vastaajan osalta rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaisesti siihen, että tälle aikaisemmin tuomittu rangaistus on riittävä seuraamus myös asiassa syyksi luetuista rikoksista.

SELVITYS

Etelä-Savon kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on 31.1.2022 antanut asiasta häneltä pyydetyn selvityksen. Kärjätuomari on selvityksessä todennut, että tuomiota annettaessa oikeuskäytäntö käsillä olevassa kysymyksessä oli ollut epäyhtenäinen, mikä hänen käsityksensä mukaan johtui puutteellisesta lainsäädäntötyöstä. Esimerkiksi rikosuhrimaksusta annetun lain esitöissä kysymykseen ei ollut otettu kantaa. Korkein oikeus oli ottanut kysymykseen kantaa ensimmäistä kertaa 5.10.2021 ratkaisussaan KKO:2021:71 eli lähes vuoden jälkeen, kun kärjätuomari oli asian ratkaissut.

RATKAISU

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin määrää rikosuhrimaksun rangaistuksen tuomitessaan.

Rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan, jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai yhdistelmä-rangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmä-rangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

Etelä-Savon kärjäoikeus oli asiassa rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaisesti arvioinut, että vastaajalle aikaisemmin tuomittu rangaistus oli riittävä seuraamus myös kärjäoikeuden hänen syykseen lukemista rikoksista. Vastaaja oli kuitenkin määrätty suorittamaan valtiolle rikosuhrimaksu.

Rikosuhrimaksusta annetun lain maksuvelvollisuutta koskevan 2 §:n esitöissä ([HE 293/2014 vp](#), s. 20) on todettu, että maksuvelvollisuus ei olisi riippuvainen siitä, mihin seuraamukseen henkilö tosiasiallisesti tuomitaan. Maksuvelvollisuuden syntyminen ei siten edellyttäisi henkilön tuomitsemista vankeuteen. Riittävää olisi, että henkilön syyksi luetun rikoksen rangaistusasteikoon sisältyy vankeus. Edelleen esitöiden mukaan maksuvelvollisuutta ei kuitenkaan olisi henkilöllä, joka jätetään syyntakeettomuuden perusteella tai seuraamusluonteisesti rangaistukseen tuomitsematta. Kärjäoikeuden ratkaisemassa asiassa käsillä olleeseen tilanteeseen, jossa aikaisempi rangaistus oli katsottu riittäväksi seuraamukseksi myös uusista syyksiluetuista rikoksista, ei esitöissä ole otettu kantaa.

Käsillä olevaa kysymystä on sittemmin käsitelty Helsingin hovioikeuden 14.6.2018 antamassa tuomiossa [HelHO:2018:9](#). Hovioikeuden arvioitavana olleessa asiassa kärjäoikeus ei ollut tuomiossaan tuominut vastaajalle hänen syykseen lukemistaan rikoksista rangaistusta, koska aikaisempaa rangaistusta oli pidetty riittävänä. Hovioikeus on todennut ratkaisussaan, että rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n ja 4 §:n 1 momentin sanamuotoa on pidettävä yksiselitteisenä ja että rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettu aikaisemman tuomion huomioon ottamista koskeva soveltamisharkinta ei ole rangaistuksen tuomitsemista, kun siinä päädytään katsomaan, että aikaisempi tuomio on riittävä rangaistus. Hovioikeuden mukaan myöskään mitkään rikosuhrimaksulain tavoitteisiin tai systematiikkaan taikka muuten johdonmukaisuuteenkaan liittyvät syyt

eivät lain sanamuodosta poiketen edellyttä, että kyseisenlaisen tilanteen tulisi kuulua maksuvelvollisuuden piiriin. Hovioikeus otti ratkaisussaan huomioon myös rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja katsoi, että kun kärjäoikeus ei ollut tuominnut vastaajaa rangaistukseen, ei se olisi voinut määrätä rikosuhrimaksua.

Edelleen korkein oikeus on kärjätuomarin mainitsemassa 5.10.2021 annetussa ratkaisussa [KKO:2021:71](#) todennut, ettei kysymystä siitä, täyttyykö rikosuhrimaksulaissa asetettu rangaistukseen tuomitsemisen edellytys tilanteessa, jossa aikaisempi rangaistus on katsottu olevan riittävä seuraamus myös uusista syyksiluetuista rikoksista, voida pitää selvänä. Se on kuitenkin arvioinut, että oikeudellisesti epäselvän kysymyksen ratkaiseminen syytetyn vahingoksi tällaisessa tilanteessa olisi ristiriidassa rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen kuuluvan ennakoitavuusvaatimuksen kanssa. Korkeimman oikeuden ylimääräisenä muutoksenhakuna käsittelemässä asiassa kärjäoikeus oli lainvoiman saaneessa tuomiossaan rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin nojalla katsonut vastaajalle tuomitun rangaistuksen riittäväksi seuraamukseksi myös tuomiossa syyksiluetuista rikoksista ja määrännyt tämän suorittamaan valtiolle rikosuhrimaksun. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan rikosuhrimaksun määrääminen oli selvästi vastoin rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta, ja tuomio perustui näin ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

Kärjätuomari on menetellyt virheellisesti määrätessään vastaajalle rikosuhrimaksun, vaikka hän oli katsonut vastaajalle aiemmin tuomitun rangaistuksen riittäväksi seuraamukseksi myös vastaajan syyksi asiassa lukemistaan rikoksista.

Asiaa koskeva oikeustila on asiaa ratkaistaessa ollut edellä selostetuin tavoin jossain määrin epäselvä. Kysymystä koskeva korkeimman oikeuden ratkaisu on annettu vasta noin vuosi kärjätuomarin asiassa antaman tuomion jälkeen. Asia ei kerrotun vuoksi anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiini kuin että pyydän saattamaan edellä esittämäni näkemykseni kärjätuomarin tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Pia Tulkki-Ansinn